

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gid., za pol leta 1 gid. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja upravništvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice, št. 5. — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr.

Rokopis se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Govor slov. poslanca dr. L. Gregoreca v državnem zboru dne 3. maja 1887.

(Dalje.)

Cesarstvo avstrijsko raztrgali so na dvoje. To je takozvani dualizem in ta nesrečni dualizem imenoval je nedavno češki poslanec dr. Gregor: zločinstvo, prizadejano državnej jedinstvi. Izraz je trd pa resničen in zato dobro označujejo njega nesrečne posledice nemškega pesnika Schillerja besede: „das ist der Fluch der bösen That — Dass sie fortzuegend Böses muss gebären“. Najhujše zlo izmed vsega, kar ga je dualizem pouzročil, pa so narodni prepiri. Teh sicer poprej tudi ni manjkalo. Toda dualizem jih je podnetil, da s plamenom gorijo. Pa tudi drugače biti ne more. Kajti dva naroda postavlja dualizem vsem drugim v varuha in strahovalca. Na Ogerskem hočejo vse pomadjariti, pri nas vse ponemčiti, oziroma polahoniti. Toda v Avstriji živijo tudi Slovani in Rumuni. Ti se ne dajo raznaroditi, branijo svojo narodnost. Vsled tega je naroden prepri, narodna borba neizogibna. Dokler bo tako država razklana na dva kosa, niti misliti ni, da bi mogli dospeti do narodne in jezikovne enakopravnosti. Dualizem zanikuje enakopravnost in ustvarja dve ječi, kjer so Madjari in nemški liberalci v zvezi z Italijani vsem drugim narodom avstrijskim postavljeni za — jetničarje. Grof Taaffe ni pomagal dualizma uvesti, pa po svojem mnenju tudi naloge ni dobil odpraviti ga. Toda narodi avstrijski, mi poslanci smo dolžni, misliti na to, da dualizem zatremo in Avstriji do njene prejšnje jedinstvi in celokupnosti pomoremo. Kajti tega je treba, ako hočemo pravi in vstrajni mir narediti med narodi. Vem, da ministerstvo samo tega ne zmore. Treba je še drugih faktorjev ali sredstev. Jugoslovani, namreč Srbi, Hrvati in Slovenci smo zelo tega mnenja, da so dnevi dualizma že šteti. (Živahni klici: čujte! čujte! na levi). Nam se hoče dozdevati, da se že nareja

podporišče, na katero zastavijo zvod ali navor, ter madjarski šovinizem prekopienejo. (Čujte! na levi). Saj družega ni treba, kakor da Avstrija ne dopušča Francoske zopet potlačiti ter se z Rusijo zastran balkanskega polotoka na mirnem pobota, kakor smo nedavno v novinah čitali, da se je pobotala l. 1878 ž njo zastran Bosne in Hercegovine. Tedaj pa je Avstriji mogove svojo oblast raztegniti do Soluna ter ustvariti avstrijsko jugoslovansko upravnico skupino, ki bode dovolj močna brzdati Madjare. (Živahni klici: Čujte! na levi. — Poslanec Neuwirth: to je program. — Klici na desni: mir!) Tedaj bode konec dualizma.

Drugi glavni vzrok nepretrganim narodnim preprirom pri nas je po mojem mnenju sedaj obstoječa deželjska samouprava ali deželjska avtonomija z njenimi krivičnimi volilnimi redi.

To se kaže osobito v deželah z raznimi narodnostmi in takšnih kronovin štejejo največ, na primer Češka, Moravska, Šlezka, Bukovina, Tirolska, Koroška, Kranjska, Goriška, Trst, Istra, Dalmacija. Tukaj nastane najpoprej borba za večino v deželnem zboru. Pulijo se pa za večino ne toliko politične, kolikor narodne stranke. Sedaj pa izkušnja uči, da katerakoli stranka ali narodnost večino dobi, ta si prizadeva potem na vse kriplje to večino izkoristiti brezobzirno zoper manjšino, ki je večini izdana na milost in nemilost. (Poslanec dr. Foregger: Dalmacija! — Poslanec dr. Vošnjak: Gradec! — Poslanec dr. Foregger: no, Vi imate vzrokov pritoževati se!) Narod, ki ima večino, polasti se najprvleje deželjske mošnje ter jo skuša vsako leto izprazniti pred vsem na korist svoje stranke, na korist svoje narodnosti; polasti se tudi šolstva in skuša narod, ki je v manjšini, raznaroditi in polagoma zatreti. (Poslanec dr. Vošnjak: tako delajo v Gradcu!) Ker se pa še črv zvija, kedar nanj stopiš, brani se tudi narod, ki je v manjšini, in narodna borba je v deželi, ki nam pobira

najboljših moči in kali že družbinski mir. Sedanja deželjska samouprava, to je načelo nasilstva, načelo posiljevanja drugega po drugem in nasledek je borba vseh zoper vse! (Čujte! čujte! na levi.) Zatorej mislim, da bo vsak izobražen človek, vsak pravi avstrijski domoljub prisrčno želel, naj bi narodnih preprirov pri nas vendar že konec bil. Dobro, tedaj pa sezimo po sredstvu, ki je že izumljeno, da celo v zakonu določeno. Podobno je onemu, kojega se poslužujejo v hišah, kder se stranke ne morejo same porazumeti med seboj. Prezaprejo jih. (Prav na levi.) Kakor sedaj kaže, ni misliti, da bi narod drugemu narodu bil pravičen v narodnih zadevah. To je sicer obžalovati, pa utajiti se ne da. Dobro, tedaj pa narazen s prepriročimi se narodnostmi! (Prav, na levi.) Naj se prepove, zabrani Nemcem v šolskih rečeh ukazovati Slovanom. (Klici na levi: tedaj hočete dežele na dvoje razkosovati!) Pa tudi Slovani naj ne sklepajo in določujejo Nemcem, kakšne šole bi naj ti imeli. Takšne reči se naj dotičnemu narodu samemu prepuščajo. Ta bodi v narodnih svojih rečeh sam svoj sodnik. (Res je, prav tako! na levi.) Saj se ima narod sam najbolje zanimati za samega sebe; on ima za to najboljših, najnežnejših čustev. On sam bode vselej najprimernejša sredstva izumil, sklepal in prirejal. (Poslanec Richter: le dosledno!) Za sleherni narod se naj priredijo narodne upravne skupine. (Poslanec dr. Derschatta: ter naj upravo vsak narod plačuje sam) kjer bo vsak narod sam svoj gospod zastran svoje narodnosti. Tedaj odpade predmet sedanjim narodnim preprirom in teh je konec! (Klici na levi: zelo gotovo.) Moja misel ni kaj novega. Že l. 1848 so jo sprožili na državnem zboru v Kromeržih in pozneje v znanem členu 19. državljskih osnovnih pravic so jej dali obliko zakona. Ta veli namreč: „vsi narodi v državi so jednakopravni, vsak narod ima nekrhljivo pravico varovati in gojiti svojo narodnost in jezik.“

Vpraša se, kdo ima ta član 19. izvesti? Deželni zbori gotovo ne, ker v zakonu še niti imenovani niso; vlada pa le toliko, kolikor izvedenje ovega člana pripada eksekutivi. Pravo sredstvo, pravi organ za izvedenje naznačen je v členu samem: vsak narod ima nekrhljivo pravico varovati in gojiti svojo narodnost in jezik. Če ima narod to pravico do svrhe, do namena, jo ima tudi do potrebnega sredstva, a tega še nima nobeden narod in ga treba ustvariti, da sleherni narod po njem izvaja člen 19. ter varuje in goji svojo narodnost in jezik. In to sredstvo so izvoljeni narodovi zastopniki in ti vkupe skrbijo, da se izvaja član 19. To razumevam pod besedo: narodna samouprava, narodna avtonomija.

(Dalje prih.)

Gospodarske stvari.

Pomoč zoper podgane.

Sitne so podgane in še bolj so škodljive kmetovalcu. Kar si je z božjo pomočjo pridelal in srečno spravil pod streho, ne da mu je uima vzela na polju, na to pa mu doma preži dolgoropa podgana. Pred nje zobom ni varno žito v kašti, ne kornuza v kozolcu, še nad meso v „truglji“ spravi se mu ta bosonoga mrcina.

Pomoči zoper njo ponuja se pač veliko po štacunah a naj človek poskusi vse take pripomočke, nad tega, ki za priporočamo v teh vrstah, ga ni. Vse drugo ne izda ničesar ali le malo, najbolje je še le to, če se podgana usmrti. Zna se za več vrst strupa, po katerem pogine podgana a pri njem pride vse na to, kako ji ga naj damo.

Fosforovo testo, ako se pomaže z njim kruh, jedó vam podgane prav rade. Le-ta strup tudi ni drugim živalim nevaren, ker se v nekaterih dneh izgubi ali kakor pravimo, zgori v truplunesrečne podgane. Vsi drugi strupi, posebno tudi mišnica, ostane pa še pozneje nevarna in tako se nagodi v časih, da pogine druga žival, ki jo dobi va-se.

Le-ta strup kaže torej najbolj, da ga spravimo podganjadi v želodec, če le mogoče, vsej, kar je imamo pod streho. Nekaj pa je pri njem vendar-le sitno, to namreč, da ga podgane izpoznajo kmalu. Če ga okusijo, pa ne v toliki meri, da jim zavije vrat, ne poskusi vam premetena žival potlej tacega kruha pol ali celo leto več. Treba je torej za to skrbeti, da ga dobodo poprek vse podgane ob enem kratu zadosti. Dobro je po tem takem, da se jim zvečer nastavi kruha v toliki meri, da še ga ostane kaj v jutro, ko ga sopet spraviš z mesta.

Tako je par noči storiti — dotlej, da se navadi podganjad ter si pride vsako noč po hrano. Kedar se je to izgodilo, tedaj pa se jim napravi — zaduja večerja. V ta namen se nareže kruha v kose, za pol tanše, kakor so bili druge krati, pomaži jih precej debelo s fosforovim testom ter jih zloži sopet vkup. Sedaj pa se razreže ta kruh v kosce, ravno tolike, kolikoršnji so bili druge noči ter se razpoložijo zvečer na navadnih mestih.

Kar doživi potlej človek, to je čudovito. Skorej vselej so podgane že v isti noči poginile, vse, do ene vse. Za več let ima človek mir od njih. Ako ti jih pa pride iz soseske, treba ti je pač svoje delo z nova pričeti.

Isto se izgodi tudi, če ravnaš enako z mišnico, samo bolj nevarno je to, kakor smo že zgorej rekli. Vse pride pri tem na to, da si navadiš poprej podgane na „obednice“, ker le tedaj ti bodo vse prišle in se za vselej do sita najedle. Fosforovo testo se sicer sveti v noči,